

VYTAUTO DIDŽIOJO
UNIVERSITETO
ŠVIETIMO
AKADEMIJA

Nueinančios ateinančios grižtančios idėjos?

Doc. dr. R.T. Bruzgelevičienė

Intelektualiniam augimui būtinai reikalingi pašnekovai - kiti žmonės, mąstantys ir besidomintys tais pačiais dalykais, kaip ir jūs. „Be jų negali įgyti reikalingų įgūdžių ar įvertinti, kokių žinių tau dar stinga“.

*Paulis J. Griffithsas, amerikietis teologijos profesorius.
„Laiškas pradedančiam intelektualui“*

Pasiklystame (o gal esame paklaidinami) dar prieš švietimą?

Švietimas kaip socializacija:

- turi parengti „naujus piliečius gyventi visuomenėje ir savo indėliu prisidėti prie jos pažangos“.
- akultūracinė švietimo funkcija,
- individai formuojami pagal visuomenės reikalavimus,
- suteikiama „jiems tokių žinių, skiepijant tokias vertybes ir elgsenos modelius, kurie leistų jiems gyventi produktyvų gyvenimą.“

Švietimas kaip asmens išsilaisvinimas:

- „visuomenei būdinga formuoti individus pagal savo reikalavimus, bet kartu ir **žmonių gebėjimą savo veiksmais keisti visuomenę.**
- pagrindiniu švietimo tikslu tampa **laisvės plėtojimas ir gebėjimo kompetentingai rinktis ugdymas.**“

Švietimas kaip individualių galių suteikimas:

- „atitinka unikalius **igimtus kiekvieno asmens gebėjimus ir troškimus**“;
- „stengiamasi palengvinti asmens arba grupės, kuriai jis priklauso, **tobulėjimą.**“

(Schiefelbeinas, McGinnas, 2011).

Atitinkamai - visuomenės raidos sampratos

Plėtra kaip ekonomikos augimas:

- valstybės nacionalinių pajamų didėjimas;
- du pagrindiniai būtini ekonomikos augimo veiksniai - *kapitalas* (turtas, kurį galima naudoti gaminant kitą turtą arba prekes ir paslaugas);
- ir *darbo jėga* kaip *žmogiškojo kapitalo forma*, kaip veikloje dalyvaujančių asmenų „žinios ir įgūdžiai“.
- *augindamas žmogiškojo kapitalo kokybę švietimas tiesiogiai prisideda prie ekonomikos augimo.*

(švietimas kaip socializacija)

Plėtra kaip pasirinkimo galimybės didinimas, gebėjimų formuoti pasaulį atskleidimo procesas:

- visuomenės plėtra vyksta tokiu mastu, kiek vis daugiau žmonių įgyja pasirinkimo galimybę;
- kartu atskleidžia savo gebėjimus tuos pasirinkimus įvykdyti.

(švietimas kaip asmens išsilaisvinimas)

Plėtra kaip laisvės didėjimas:

- *Laisvė dalyvauti tolygiai paskirstant sukurtas gėrybes;*
- *Politinės laisvės;*
- *Socialinės laisvės* (susitarimai padidina piliečių gebėjimą nevaržomai veikti ir tokiu būdu būti naudingiems visai visuomenei);
- *Apsauga* (visuomenės, bendruomenės išliekančios stiprios tiek, kiek jų atskiri piliečiai jaučiasi apsaugoti) *(individualių galių suteikimas)* *(Schieffelbeinas, McGinnas, 2011).*

M. Lukšienė (1999): du ugdymo tendencijų srautai

Humanistinis-kultūrinis (2-oji iš dalies
3-ioji samprata)

Pragmatinis-technologinis
(1-oji)

Humanizacija aprėpia:

- Dorovinių normų, demokratijos normų, požiūrio į vaiką ir socialinių santykių, ugdymo tikslų ir būdų-metodų humanizavimą;
- Esminis ugdymo vaidmuo stabdant skurdą, išskirtinumus (privilegijas), kuriant solidarumą, socialinį teisingumą;
- **Ugdymo atramos:** Mokytiis gyventi kartu; Mokytiis pažinti; Mokytiis veikti - dirbti; Mokytiis būti. (*Remiasi Jacques Delors parengta švietimo ataskaita UNESCO, 1996 (Jungtys, 370-371).*)

- Žmogus - iniciatyvus, teisiškai pasirengęs, išmanantis vadybą, veiklus, veržlus;
- Dvasinė žmonių bendravimo sritis - prekybinio, biznio modelio atkartojimas;
- Siekis - efektyvumas, „nekreipiant dėmesio į dažną manipuliavimą individualiais, asmens vidinės plėtotės pažeidimo pavojus ir kt.“

Į tas sampratas atitinkamai orientuojama švietimo politika (Želvys, 2003)

Lygių galimybių reformos

- Reaguojančios į siekį įtvirtinti švietime socialinį mobilumą ir socialinį teisingumą;
- Kokybiško švietimo prieinamumą visiems, įtraukūji ugdymą;
- Išorėje - JTO (UNESCO): šios organizacijos ir jos struktūrų filosofija;
- Į humanistinį ugdymą demokratijai orientuota;
- Kryptis, imli finansinių išteklių;

Konkurencijos iššauktos, finansinių sumetimų sąlygotos reformos

- Reaguojančios į darbo rinkos poreikius, į biudžeto sunkumus, švietimo išteklių mažėjimą;
- Kokybė, efektyvumas, laimėjimai konkurencinėje kovoje - bilietas į „gerą gyvenimą“ - gerą algą, aukštą socialinį statusą visuomenėje;
- Optimizuoti: tinklą, klases, mokytojų skaičių; remti gabiausius, ir pan.;
- Išorėje - EBPO (OECD); Pasaulio bankas

Kuri švietimo, visuomenės raidos samprata, ugdymo srautas, reformos kryptis ryškesni Lietuvoj? Kas galop įsigalės?

Švietimo politikai įtaką daro skirtingas galias ir išteklius, skirtingus ginamus požiūrius ir suvokimą turinčių suinteresuotųjų šalių pastangos veikti švietimo raidą;

Veikia ne tik išorinės, t.y. ne tik iš globalaus pasaulio ateinančios, įtakos, bet ne mažiau - vidinių socialinių grupių įtakos (Roberts, 2002).

Ar susivieniję edukologai gali būti viena iš ryškių interesų grupių? *Edukologijos galios grupė?*

Kurios sampratos, krypties lobistais dabar kiekvienas iš mūsų būtume? Vertybinio pasirinkimo klausimas...

Edukologijos *galios grupė* – prieš stambiojo verslo *galios grupę*?

„Jūs, edukologijos doktorantai, – viltis. <...> Reikėtų pagalvoti, kaip kiekvieno darbas dera su demokratėjimo procesu.“ (Lukšienė, 1997).

...O gal čia ne vien doktorantams – visiems, dar neatleistiems, neišmestiems gatvėn, nenuėinantiems? Užsiimti atitinkamas vertybines pozicijas ir surinkti drąsą kalbėti, veikti? Būti lobistais?

Tačiau – kieno, kokių idėjų?

Už kokias idėjas galvą guldytume?

Kas planuota ir M. Lukšienės pastangomis

- Atsižvelgti ugdant į žmogaus prigimtį;
- Ugdyti atsakomybę už save ir visuomenę, jos humanišką ir demokratišką veidą – sąmonę;
- Ieškoti dermės tarp individo ir bendruomenės, ugdyti atsakomybę už dermę;
- Ugdyti laisvus ir sąmoningai besiremiančius žmoniškumo principais asmenis;
- Siekti humanistinio bendruomeniškumo.

Kas dabar fiksuojama mokslininkų (Česnakas, 2015)

- Individai orientuoti tik į naudos didinimą kaip vartotojai ir pelno maksimizavimą kaip gamintojai;
- Įsigali individų vertinimas pagal jų ekonomines funkcijas, produktyvumą, konkurencingumą, kitus ekonominius parametrus;
- Visuomenė tolsta nuo humanistikos, socialinio jautrumo, persmelkta kategoriško ekonominio racionalumo.

Už kokią mokyklą?

➤ „Gera mokykla - pamatinėmis humanistinėmis vertybėmis ugdymą grindžianti, prasmės, atradimų ir asmens ugdymo(si) sėkmės siekianti mokykla“;

➤ „...rezultatai - mokinių asmenybės branda, individualias galimybes atitinkantys ugdymo(si) pasiekimai ir nuolatinė ugdymo(si) pažanga“;

➤ Mokykla - institucija, pagal kiekvieno mokymosi nuopelnus paskirstanti visiems skirtingos sėkmės gyvenimo bilietus;

➤ Dėl to mokykloje nuolat tikrinama, testuojama, egzaminuojama, reitinguojama - pasiekimai yra asmens vertingumo rodiklis;

Už kokią mokyklą?

➤ „Įgyjami pagrindiniai gebėjimai, leidžiantys tapti pilietiškais, humaniškas vertybes puoselėjančiais visuomenės nariais ir sėkmingai planuoti asmeninį ir profesinį gyvenimą“.

➤ „Vyrauja darni, humaniški santykiai, tolerancija ir geranoriškumas“;

➤ „Mokyklos gyvenime ryškus bendruomeniškumas“.

(Geros mokyklos koncepcija, 2015)

➤ Skaitmeninių įgūdžių, matematikos, tikslųjų mokslų išskėlimas virš kitų – kaip asmens galimybių kuo greičiau kurti pridėtinę vertę pagrindas;

➤ Mokykla – **kokybiško žmogiškojo kapitalo, kokybiškos darbo jėgos augintoja, tarnaujanti ekonomikai, ateinančiai 4-ajai pramonės revoliucijai...**

➤ Nuolat eksponuojama asmens vieta konkurencinėje gradacijoje.

Ar būtume pajēgūs tarp šiu vertybinių pozicijų
įsiterpti, ar esame stipresniojo pusėje?

Rinka, interesai,
įtakingieji,
nuomonių
formuotojai,
ekonominis
racionalumas...

Žmogaus, Tėvynės,
pasaulio humanistinės,
kultūrinės idėjos vis
svetimesnės ir
svetimesnės?

Ar kovoja idėjos? Ar klaidžiojame tik mes?

„<...> ar rezignacija kur nors nuves - tai irgi rodo mūsų visų, buvusių po Lukšienės sparnu, silpnumą, negebėjimą pritraukti daugiau šalininkų.

Pažvelgus ir tarptautiniu kontekstu matyti, kad tokia kova vyksta. Ir tai ne tik ar **ne tiek idėjų, kiek turto ir galios kova.**

Be to, vis girdžiu iš Vakarų šalių, kad **atėjo tokia gerovės karta, kuriai ugdyti nėra aiškaus modelio**, tik spėliojama, kas duos jai galimybę gyventi, išsilaikyti ir tęsti kultūrą.“

(Dukynaitė, 2019, e-susirašinėjimo diskusija)

Geriausias modelis - tas, kurį įtvirtinanti šalis aukščiausiai PISA tyrimuose? (1)

„ 2000 m. vykę pirmieji PISA testai, tikėtina, tikrino „senosios“, tradicinės“ mokyklos rezultatus, o ne naujausių reformų pasekmes. <...> Atrodytų, kad senoji*, o ne naujoji sistema ir sukūrė Suomijos švietimo *stebuklą*.“

Tamelytė, 2019, pagal: Sahlgren, 2016

* Pastaba: Paremta J.F. Herbarto filosofija (XVIII-XIX a.)

„Suomijos aukštų pasiekimų priežastis - <...> valstybės, **švietimo politikos ir praktikos gebėjimas** socialinių, ekonominių, kultūrinių veiksnių **poveikį neutralizuoti** ar bent ryškiai sušvelninti švietimo sistemoje.“

(Borg, 2016)

Geriausias modelis - tas, kurį įtvirtinanti šalis aukščiausiai PISA tyrimuose? (2)

„Pradėjus mokyklų tinklo pertvarką, PISA tyrime Estijos penkiolikmečių mokinių pasiekimai 2015 m. pakilo į 3 vietą (2009 m. buvo 13-oje).“

(ŠMM, UPC. (2018). *Rekomendacijų paketas dėl mokyklų tinklo pertvarkos.*)

„<...> Toks tvirtinimas - gryna demagogija ir neatitinka realybės (galiu įrodyti, bet būtų ne dviem sakiniiais).

Estijos sėkmės priežastis:

- a) teisinga **reformos kryptis nuo 1987** metų, kurią iki šiol pavyko daugiau ar mažiau išsaugoti (šiuo momentu - eilinė *turbulencija...*);
- b) **pedagogų kokybė** (klasių mokytojų 1-6 klasėse) ir **mokymo metodikos, ugdymo turinys**;
- c) Nuolatinė nuodugni turininga **PISA, TIMMS rezultatų analizė** ir **pataisų į metodikas įvedimas** (pvz., per kursus) ir pan.“ (Sarv, 2019, e-susirašinėjimo diskusija)

Taigi - žiūros laukas, supratimo gilumas, ar tik užsakymas?
Bet gal idėjų gausa savaimė pasiūlys sprendimus?

Turėtų sugrįžti J.F. Herbartas - iš VIII-XIX a.?

Bet...

Kaip į ta filosofija grįstą modelį reaguotų *Z kartos vaikai, jaunimas*, vakariečių įvardijama *gerovės karta*?

„< ... > kareiviški metodai nebetinka. Ankstesnės kartos dažnai buvo auklėjamos komanduojančiomis, nurodant, liepiant. Joms buvo natūralu gerbti už save vyresnį, statusu ar pareigomis viršesnį žmogų. O štai dabartinė karta gerbia tuos, kurie gerbia juos.“ (Blandė, 2017)

„Tik humaniški santykiai leidžia ir leis mums su jais susikalbėti...“ (Simona, mokytoja iš Joniškio, 2019 m. diskusija teikiant M. Lukšienės premiją jauniems mokytojams);

Idėjų gausa savaime pasiūlys sprendimus?

Turėtų trauktis *humaniškoji meilė* ir kitos „silpnųjų“ vertybės – kaip ugdymo paklydimas? Kiekvieną išmokytume būti stipriu kariu konkurencinėje kovoje už aukštesnį pažymį, sotesnį būvį, ekonominę gerovę?

Bet...

„Lietuvos atveju nelygybę lemia turtingųjų nutolimas. Ir tai susiję su pajamomis ir taikoma politika. <...> Svarbu, kad sistema, esanti už socialinio dialogo, veiktų, nes jeigu to nėra, tai rizikuojate, kad mentalitetas „laimėtojas pasiima viską“ įsigalioja ir vėliau tampa netgi politikos priemonėmis, ko turėtų būti vengiama.“ (Forsteris, 2017)

„Mums reikia įsikalti į galvą, kad humanistinis santykis su augančiu žmogumi yra nacijos perspektyva. Jeigu to nesukursime, nieko ir nebus.“ (Bumblauskas, 2017)

XXI a. reikalingi įgūdžiai (kalbama apie 2022 metus)

Analitinis mąstymas ir inovacijos; Aktyvus mokymasis ir mokymosi strategijos; Kūrybiškumas, originalumas, iniciatyvumas; Technologinis dizainas, programavimas; Kritinis mąstymas ir analizė; Sudėtingų problemų sprendimas; Lyderystė ir socialinė įtaka; Emocinis intelektas; Samprotavimas/pagrindimas, problemų sprendimas ir idėjos; Sistemų analizė ir raida / vystymasis (Pasaulio ekonomikos forumas, 2018)

Švietimas - asmens
išlaisvinimas: laisvės
plėtojimas ir gebėjimo
kompetentingai rinktis
ugdymas.

Pripažįstantys
įvairovę,
skirtybes,
pasirenge
profesionaliai
su ja dirbti
(sąveikos kūrimo
būdų, mokymo
strategijų ir
metodikų,
technologijų platus
spektras)

Įvairovė ir
skirtybės
(prigimtys,
polinkiai,
mokymosi
poreikiai,
būdai, stiliai,
SEK sąlygos,
disponuojamos
technologijos
ir t.t.)

SĄVEIKA

Mokytojai

Mokiniai

Humanistiniai bendradarbiavimo, partnerystės
mokant ir mokantis santykiai

...Kai, neturėdami vadovo, šen bei ten
klaidžiojame, atsiliepdami į balsus ir šauksmus,
kviečiančius eiti į skirtingas puses,
gyvenimas pražūna klajonėse...
(Iš Antikos išminties)

**Rinktis -
mums.**

Literatūra

Blandė, A. (2017). Mintys diskusijoje „Rizika neinvestuoti per didelė: kiek kainuoja Z kartos vaikai“. In Janužytė, R. (2017). Rizika neinvestuoti per didelė: kiek kainuoja Z kartos vaikai. Prieiga internete: http://www.vz.lt/laisvalaikis/akiraciai/2017/09/15/rizika-neinvestuoti-per-didele-kiek-kainuoja-z-kartos-vaikai?utm_source=

Borg, C. (2016). Gera dabartis, bet dar geresnė ateitis mūsų vaikams. Kokybiško švietimo planas. *Iš Ugdymo kokybė: kaip jos siekti?* Tarptautinė mokslinė-praktinė konferencija. Vilnius, Vilniaus kolegijos Pedagogikos fakultetas, 2016 m, gegužės 20 d.

Bumblauskas, A. (2017). Mintys diskusijoje „Mokykloje reikia sustabdyti visas programas“. In Janušaitė, D. (2017). Istorikai ir politikai apie švietimą: „Mokykloje reikia sustabdyti visas programas“. Prieiga internete: <http://www.snaujienos.lt/miesto-gyvenimas/33209-istorikai-ir-politikai-apie-svietima-mokykloje-reikia-sustabdyti-visas-programas.html#top>

Česnakas, G. (2017). Aukštojo mokslo reforma kaip „homo economicus“ visuomenės kūrimas. Prieiga internete: <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/komentarai/giedrius-cesnakas-aukstojo-mokslo-reforma-kaip-homoeconomicus-visuomenes-kurimas-500-802938>

Dukynaitė, R. (2019). Diskusija apie idėjas. *Asmeninis e-susirašinėjimas*.

Fosteris, M. (2017). Nelygybės kamuojamai Lietuvai netinka ideologija „išgyvena stipriausieji“. Interviu A. Ketleriui (BNS). Prieiga internete: <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/ekspertas-nelygybes-kamuojamai-lietuvai-netinka-ideologija-isyvena-stipriausieji.d?id=75974091>

Geros mokyklos koncepcija, 2015.

Literatūra

Lukšienė, M. (1997). Edukologijos doktorantai – viltis. In *Jungtys*. Sudarė R. Bruzgelevičienė. 294–295. Vilnius: Alma littera.

Lukšienė, M. (1997). Pamąstymai. Post scriptum. In *Jungtys*. Sudarė R. Bruzgelevičienė. 326–399. Vilnius: Alma littera.

Rekomendacijų paketas dėl mokyklų tinklo pertvarkos (2018). Rekomendacijų paketo galutinis projektas. Prieiga internete: <https://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwikrc3Ox4zIAhVHPcAKHdt4BYgQFjAAegQIABAC&url=https%3A%2F%2Fwww.upc.smm.lt%2Fprojektai%2Fpasirengimas%2Fapie%2FRekomendaciju-paketas-del-mokyklu-tinklo-pertvarkos.pdf&usg=AOvVaw2XOfid7iEE6xUMBws2G7xr>

Roberts, M.J. (2002). *Strategic Choices for Education Reform. Materials of the Educational Policy Workshop*. April 15-19, Budapest: World Bank Institute.

Sarv, E.S. (2019). Diskusija apie tinklo pertvarką. *Asmeninis e-susirašinėjimas*.

Schiefelbeinas, E.F, McGinnas, N.F. (2011). *Mokomės ugdyti: siūlymai Lotynų Amerikos švietimui pertvarkyti*. UNESCO Tarptautinis švietimo biuras, Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, UAB „Vaistų žinios“.

Tamelytė, K. (2019). Suomijos švietimas: ar mokomės iš tų dalykų, iš kurių reikėtų mokytis?(I). Pagal: Sahlgren, G.H. (2016). Real Finnish Lessons. Prieiga internete: www.bernardinai.lt/straipsnis/2019-09-16-suomijos-svietimas-ar-mokomes-is-tu-dalyku-is-kuriu-reiketu-mokytis-i/177339

The future of jobs report 2018, World economic forum. Prieiga internete: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2018>

Želvys, R. (2003). Švietimo politika. In Rimantas Želvys, Virginija Būdienė, Algirdas Zabulionis. *Švietimo politika ir monitoringas*. 5-100 p. Švietimo studijos. Vilnius: Garnelis.